نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال بیست و یکم، شماره۶۲، پاییز ۱۴۰۰

اصالت در بافت تاریخی محله فردوسی شهر تهران با رویکرد پدیدارشناسی

دریافت مقاله: ۹۹/۲/۵ **پذیرش نهایی:** ۹۹/۷/۵

صفحات: ۴۳۴-۴۱۳

سمانه دوستی: دانشجوی دکتری، رشته شهرسازی، دانشکده هنر و معماری واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
Email :samaneh.doosti@yahoo.com

زهره داود پور: دانشیار و عضو هیات علمی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران [1].
Email :zdavoudpour@yahoo.com

لیلا زارع: استادیار و عضو هیات علمی، دانشکده هنر و معماری واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
Email :Zare@wtiau.ac.ir

چکیده

محله‌های شهری از عناصر حیات‌بخش هر شهر محسوب می‌گردد و فرهنگ ساکنان در تاروپود محله نهفته است. ورود فناوری‌های نوین در زندگی شهری و شتاب‌زدگی طراحان در ساخت بناها، موجب کاهش حس تعلق ساکنان به محیط زندگی و کاهش تعاملات اجتماعی شده است. به همین خاطر روزگاری که محله‌های تاریخی به‌عنوان نماد امنیت، آسایش و اصالت ساکنان بودند، به خاطر ناکارآمدی و ازهم‌گسیختگی ساختار، دچار ناپایداری و جابه‌جایی ساکنان شده و به‌عنوان معضل اصلی در این دسته از محله‌ها شناخته می‌شود. این مقاله با هدف شناسایی مؤلفه‌های اصالت در بافت تاریخی محلۀ فردوسی در منطقه ۱۲ شهر تهران با رویکرد پدیدارشناسی توصیفی انجام شده است. بدین منظور هشت نفر از ساکنان محلۀ مذکور که سابقۀ سکونت بیش از پنجاه سال در این محله را داشتند، با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه‌های عمیق فردی، اطلاعات جمع‌آوری، مکتوب و پیاده‌سازی شدند و نتایج در نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی مکس‌کیودا[2] و به روش هفت‌گانۀ کلایزری مورد تحلیل قرار گرفتند. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها بیانگر آن است که اصالت به‌عنوان یکی از ویژگی‌های فردی، عامل مؤثر در تربیت انسان برای زندگی به‌عنوان شهروند در جامعۀ بیرونی و نقش کنترل‌کننده بر رفتار و عملکرد انسانی در جامعه خواهد داشت. ازاین‌رو حفظ و حراست از آثار، ابنیه و مکان‌های با ارزش تاریخی موجود در این محله که دستخوش ویژگی‌های رفتاری و عملکردی انسان‌هاست، علاوه بر ماندگاری و غنای حسی فضا، از ملزومات انتقال اصالت از نسلی به نسل دیگر خواهد بود.

کلید واژگان: اصالت، بافت تاریخی، محلۀ فردوسی، رویکرد پدیدارشناسی، کلایزری

۱- نوسندۀ مسئول: قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکدۀ معماری و شهرسازی، طبقۀ چهارم، شمارۀ تماس: ۰۹۱۲۱۳۰۹۰۵۹

2- MAXQDA

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]

[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

مقدمه

محله‌های شهری از عناصر حیات‌بخش هر شهر محسوب می‌گردد و فرهنگ ساکنان شهری، در تاروپود محله‌های شهری نهفته است. رشد شهرنشینی، افزایش تحولات در بافت‌های شهری و ایجاد بافت‌های شهری جدید بنا به تقاضای ساکنان، موجب کم توجهی و نادیده گرفتن بافت‌های قدیمی شهر گشته و حضور آن‌ها در اذهان عمومی به‌عنوان یک عنصر هویت‌بخش فراموش شود. ورود فناوری‌های نوین در زندگی شهری و شتاب‌زدگی طراحان در ساخت بناها، موجب کاهش حس تعلق ساکنان به محیط زندگی‌شان و کاهش تعاملات اجتماعی شده است. به همین خاطر، روزگاری که محله‌های تاریخی به‌عنوان نماد امنیت، آسایش و اصالت ساکنان بودند، به علت ناکارآمدی و ازهم‌گسیختگی ساختارشان، دچار ناپایداری و جابه‌جایی ساکنان گشته است. بر این اساس ناپایداری و جابه‌جایی ساکنان در محله‌های دارای ارزش تاریخی به‌عنوان معضل اصلی در این دسته محله‌ها شناخته می‌شود. معضلات کالبدی، احساسی و عملکردی موجود در محله باعث جابه‌جایی ساکنان از این دسته محله‌ها و خالی شدن از سکنه می‌گردد. زوال ارزش بنای تاریخی موجود در محله، ایجاد ساختمان جدیدالاحداث ناخوانا با بنای تاریخی موجود در محله، عدم یکدستی ساختار اجتماعی، از بین رفتن خاطره‌ها و تصورات ذهنی موجب عدم سکونت پایدار افراد در محله‌های دارای ارزش تاریخی و در نهایت از بین رفتن اصالت محله تاریخی می‌گردد. "جامعهٔ پایدار جامعه‌ای نیست که زندگی در آن همراه با محدودیت‌های همیشگی زیست‌محیطی و ساکن و بدون رشد باشد، بلکه برعکس جامعه‌ای است که محدودیت‌های رشد را تشخیص داده و به دنبال راه‌ها و روش‌هایی جایگزین برای رشد باشد" (کومر[1]،۱۹۹۹ :۴۸).

"پایداری کالبدی اجتماعی در یک محله زمانی محقق می‌شود که ساکنان از زندگی در خانه و محله خود رضایت داشته باشند و از همسایگی و ماندگار شدن در محله خود لذت ببرند. در این حالت با گذشت زمان تعاملات اجتماعی و نیاز به انجام فعالیت‌ها در محل بیشتر می‌شود و ساکنان نسبت به محله خود تعلق‌خاطر پیدا می‌کنند و در پی آن در نگهداری و بهبود وضع محله مشارکت خواهند کرد؛ این همان شاخص اصلی و دلیل پایداری یک محله خواهد بود" (کلانتری و درخشانی،۱۳۹۳ :۱۰). محدودهٔ مورد مطالعه این پژوهش، محلهٔ فردوسی در ناحیهٔ یک شهرداری منطقه ۱۲ تهران است که قسمت عمدهٔ این محله را بافت تاریخی تشکیل می‌دهد. لذا توجه به بافت تاریخی در هر شهر که دربرگیرنده اصالت آن شهر محسوب می‌شوند و تأکید بر حفظ و پایداری شاخصه‌های اصالت در محله‌های بافت تاریخی به‌عنوان ضرورت و اهمیت قلمداد می‌شود. هدف کلی در این پژوهش، شناسایی عوامل مؤثر بر ماندگاری ساکنان و افزایش احساس تعلق به همچنین مکانی برای انسان است که محصول شناسایی شاخص‌های اصالت در یک محلهٔ بافت تاریخی در نظر گرفته شده است.

سؤال اصلی این پژوهش این است که چگونه می‌توان از مفاهیم نهفته در محله‌های تاریخی، افکار ساکنان و دیدگاه‌های صاحب‌نظران مؤلفه‌هایی را شناسایی نمود که بیان‌کنندهٔ اصالت محله‌های بافت تاریخی تهران باشد؟ برای دستیابی به پاسخ سؤال اصلی جواب دادن به سؤال فرعی ذیل ضروری است :

چگونه جاذبه‌های ادراکی و کالبدی محله‌های بافت تاریخی شهر تهران در مؤلفه‌های اصالت محله نقش دارد؟

1 Coomer

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

است. مفهوم اصالت در این مقاله که مترادف Authenticity در زبان انگلیسی است با مفهوم اصالت بخشی[1] مطرح‌شده توسط نیل اسمیت[2] در سال ۱۹۸۷ متفاوت است و مفهوم و معیارهای ارائه‌شده در خصوص اصالت در پژوهش پیش‌رو به‌صورت کاملاً ریشه‌ای به شناخت مفهوم اصالت از نهاد فردی و اعتقادی انسان پرداخته و تأثیرات فرهنگی و هویتی حاصل از آن را در محله شناسایی و درنهایت شاخصه‌هایی را بدین منظور ارائه می‌کند. در فرهنگ فارسی عمید به معنای با اصل بودن، اصل داشتن، اصیل بودن، ریشه‌دار بودن، نیک نژاد بودن بیان شده است (معین، 1362: ۱۶۵) و در فرهنگ معین اصالت را چنین تعریف می‌کند: (آ لَ) ۱ - نژاده بودن ، اصیل بودن . ۲ - نجابت داشتن ." (معین، ۱۳۸۳: ۵۲۵۸).

اصالت مکان از دیدگاه نظریه‌پردازان

مکان نه‌تنها با مجموعه‌ای فیزیکی، بلکه با رشته‌ای از فعالیت‌ها و فرآیندهای اجتماعی و روان‌شناختی که در آن‌ها انجام می‌گیرند، مشخص می‌شوند. مکان تنها متضمن و یا شامل محل‌های ویژه فیزیکی نیست، بلکه پر از معانی نمادین، دل‌بستگی‌های عاطفی و احساساتی است که افراد درباره یک مجموعه مشخص دارند (استدمن[3]، ۲۰۰۲: ۵۷۸). مکان از نظر انسان‌شناسی به‌عنوان فضایی تعریف‌شده است که درنتیجه فعالیت‌های انسان معنا پیدا کرده است(نوا[4]، ۲۰۰۵: ۱۲۱). فضا وقتی مکان می‌شود که زمینه، فعالیت، رفتار و احساسات را با آن مرتبط می‌کنیم (خازانچی و آرورا[5]، ۲۰۱۰: ۲). مکان بیانگر رابطهٔ زنده با ساختارها و منابعی است که تعاملات درونی گروه از آن‌ها پشتیبانی و حمایت می‌کند(فیت پاتریک[6]، ۲۰۰۳: ۱۲۲). مکان مرکز معنا بر اساس تجربهٔ انسانی، روابط اجتماعی، احساسات و افکار است(توان[7]، ۱۹۷۷؛ ۶). "آزادی واقعی مستلزم تعلق داشتن است و سکونت به معنی تعلق داشتن به یک مکان واقعی است. هایدگر سکنا گزینی را به معنی بودن در صلح در یک مکان حفاظت‌شده می‌داند(پرتویی،۱۳۸۲: ۱۳۰). تعلق مکانی مانند حس مکان اثر متقابل احساسات و هیجانات، اعتقادات و دانش، رفتار و عمل به یک مکان خاص است(هلپنی[8]، ۲۰۰۶؛ ۶). تعلق مکانی به احساس و تجربهٔ فردی متکی است و به سکونت طولانی فرد در آن مکان بستگی ندارد. این حس تعلق موجب برانگیختن فعالیت‌های مشارکتی فرد در جهت افزایش فعالیت‌های اجتماعی می‌گردد. تعلق مکانی، هویت مکانی، حس اجتماعی و سرمایهٔ اجتماعی به‌عنوان عناصر حیاتی در زندگی محیطی فرد است که موجبات ارتقاء جنبه‌های گوناگون محیطی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی می‌شود. این عناصر این امکان را فراهم می‌کند یک سکونت معمولی با فعالیت‌های روزمره را به سکونتی همراه با مشارکت در فرایندهای اجتماعی محلی تبدیل کند(منزو و پرکینز، ۲۰۰۶: ۳۳۵-۳۳۶). حس تعلق مکان در ایجاد هویت مکان نقش دارد. حس تعلق مکان موجب اتصال مردم و مکان در فعالیت‌های مشترکشان می‌گردد. حس تعلق مکان توانایی مکان را جهت برآورده ساختن نیازهای روانی استفاده‌کنندگان و

1- Gentrification
2- Smith Neil
3- Stedman
4- Nova
5-Arora & Khazanchi
6- Fitzpatrick
7- Tuan
8- Halpenny

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

برآورده کردن احساساتشان تکمیل می‌کند(اوجان[1]، ۲۰۱۲: ۱۵۶). عوامل و فرآیندهای مختلفی باعث ایجاد تعلق مکانی می‌شوند. "وقایع در رخدادهای مثبت موجب ایجاد خاطرات مثبت می‌گردد و همین امر خاطرات مثبتی را در افکار فرد از مکان ایجاد می‌کند. این امر تعلق مکانی را افزایش می‌دهد و موجبات ایجاد هویت مکانی می‌شود (رضازاده، ۱۳۸۴: ۳۱۹). حس اصالت (ریشه‌داری)، از ملزومات خاطرات مثبت است. به نظر توان، ریشه‌داری در مکان به معنای همبستگی و یکی شدن فرد با مکان است. اصالت به معنای احساس بودن در موطن به شکلی ناآگاهانه است. در چنین شرایطی بین شخص و مکان فاصله‌ای نیست و شخص جزئی از مکان است . اصالت به‌طور عینی سکونت بلندمدت در یک مکان جغرافیائی و به‌طور ذهنی، حالتی است که با بی‌اعتنائی به جهان کلاً و بی‌توجهی به گذر زمان به وجود می‌آید. اصیل بودن در اصل به معنی کاملاً در موطن خود بودن است، یعنی ایمن و آسوده بودن. بنابراین چنین نگرشی اشتیاق و علاقه را به کشف آنچه در ورای مکان و زمان حاضر است از بین می‌برد. اصالت وضعیت نیندیشده بودن است که در آن شخصیت انسان با محیط اجتماعی‌اش در هم می‌آمیزد(توان، ۱۹۸۰؛ ۶). حس مکان از تعامل سه عنصر موقعیت، منظر و درهم تنیدگی شخصی ارتباط دارد که هرکدام از آن‌ها به‌تنهایی برای خلق حس مکان کافی نیست. چنین مکانی مخزن خاطرات، تجربیات و رؤیاهای مشترک انسان می‌گردد. این مکان روابط اجتماعی، خانوادگی و ریشه‌داری انسان را به یک مکان خاص و افراد را ایجاد می‌کند. به همین خاطر از نظر عاطفی، فرهنگی و معنوی بیشتر از آن‌ها مراقبت می‌کنند(سالوسان[2]، ۲۰۰۶؛ ۵۴). بر این اساس می‌توان گفت که از نظر سالواسن، شخصیت کالبدی، مالکیت، اصالت، ساکنان و وسایل رفاهی، طبیعت مانند آب، گیاهان، آسمان، خورشید و فضاهای خصوصی و جمعی، اجزای تشکیل‌دهنده مکان هستند که در خلق حس مکان مؤثرند(کاشی و بنیادی، ۱۳۹۲: ۴۷). به‌طورکلی فضاهایی که با عادات و رفتارهای اجتماعی و فرهنگی همخوانی داشته باشد، موجبات ایجاد حس تعلق می‌گردد. روشن است که هویت مکان هم مانند حس مکان دارای سطوح و شدت مختلف بوده و عوامل تأثیرگذار در سطوح مختلف حس مکان، در هویت مکان هم مؤثر می‌باشند. بنابراین این عوامل در شکل‌گیری فرآیند طراحی بر هویت یک مکان مؤثر هستند. شکل (۱)

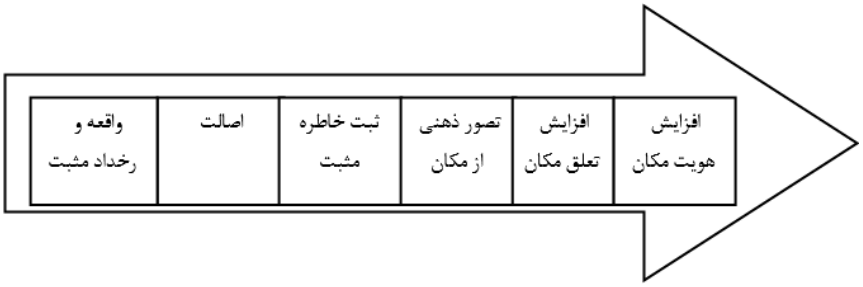

شکل(۱) فرایند تأثیر اصالت در افزایش هویت مکان و تعلق مکان

1- Ujang
2- salvessen

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

اصالت از دیدگاه منشورها و کنوانسیون‌های بین‌المللی

در قرن بیستم میلادی، جنبش‌های بین‌المللی برای حفاظت از بناها و شهرهای تاریخی به‌صورت جدی‌تری شکل گرفتند. درنتیجهٔ این توجهات، متعاقباً منشورهای بین‌المللی، مانند قطعنامهٔ آتن (۱۹۳۱)، قطعنامه ونیز (۱۹۶۴) تدوین گردید، که به ترتیب بر حفاظت از بناهای تاریخی و مرمت بناها و بافت‌های تاریخی توجه می‌کرد(مهدیزاده، ۱۳۹۷: ۳). منشور ونیز بر بازنگری منشور آتن در سال ۱۹۳۱ مبتنی بود و بر حفاظت و مرمت اثرهای تاریخی متمرکز بود (ژاکیتو[1] ، ۲۰۰۷؛ ۴۵). مفهوم اصالت در ابتدا به‌صورت کالبدی مطرح شد به‌طوری‌که منشور ونیز بر اهمیت ساختمان‌های تاریخی به‌عنوان شاهد زندهٔ سنت‌های قدیمی و میراث دار برای نسل جدید باقی‌مانده‌اند، بحث می‌کند (ایکوموس[2]، ۲۰۲۰). مفهوم اثر تاریخی نه‌تنها شامل ساخته‌های معماری منفرد می‌شود، بلکه فضای شهری و مناظری را که گویای یک تمدن خاص، یک تحول مشخص و یا یک حادثه تاریخی که به‌مرور معنی و مفهوم فرهنگی به خود گرفته‌اند، نیز می‌شود. تعریف اصالت، بر مبنای منشور ونیز، نشان‌دهنده تاریخی بودن و چگونگی کاهش روند فرسایش اموال میراث است. حفظ بناهای تاریخی به خاطر استفاده‌ای که از آن بناها می‌توانند به جامعه برسانند آسان می‌شود(پلوییت[3] ، ۲۰۱۴؛ ۸۴). در واقع می‌توان اذعان داشت که منشور ونیز جامعه را به‌عنوان نیروی محرکه برای حفظ میراث ساختمان‌ها در نظر گرفته است و اولویت را در سودمندی اجتماعی ساختمان‌ها قرار داده است. درواقع جهت حفاظت بناهای میراثی، عوامل اجتماعی متعددی توسط نویسندگان و نظریه‌پردازان منشور ونیز مورد توجه قرار گرفته است(یزدانی مهر، ۲۰۱۹: ۹۲۹-۹۳۰). منشور ونیز بین حفاظت و مرمت تمایز قائل شد به‌طوری‌که هدف از حفاظت، حفاظت است و هدف از مرمت، پرداختن به ارزش تاریخی و زیبایی‌شناختی یک بنای تاریخی است. منشور ونیز نقش مهمی در تدوین سیاست‌های بین‌المللی حفاظت ازجمله منشور بورا استرالیا داشت (وانگ[4]، ۲۰۱۶؛ ۲۰۳). در سال ۱۹۷۲، ایکوموس از سوی کمیتهٔ میراث جهانی (یونسکو) به‌عنوان یکی از سه بازوی مشاوره به کمیتهٔ میراث جهانی در کنار اتحادیهٔ جهانی حفاظت و مرکز بین‌المللی مطالعه، حفظ و مرمت آثار فرهنگی نام‌گذاری شد(ایکوموس، ۲۰۲۰). کمیته میراث جهانی(۱۹۷۸) چهار معیار برای ارزیابی صحت در ساختار میراث را معرفی کرد: "طراحی"، "مواد"، "کار" و"تنظیمات". گفتنی است در دستورالعمل‌های عملیاتی میراث جهانی در سال ۲۰۰۵، مفهوم اصالت را می‌توان به‌عنوان توانایی اموال برای انتقال اهمیت فرهنگی یک مکان تعریف کرد(فدائی نژاد و حناچی، ۱۳۹۳: ۸۷). در سند نارا[5]، نقش اصلی اصالت در کلیه مطالعات و اقدامات مربوط به حفاظت، مرمت و برنامه‌ریزی بناهای تاریخی و محوطه‌های تاریخی است. هدف بیانیهٔ سن‌آنتونیو در سال۱۹۹۶، مراقبت از اصالت در روند حفاظت میراث فرهنگی و توسعه پایدار، توجه به ارزش‌های اجتماعی و هویت، توجه به اصالت مناطق اطراف آن و ارتباط با ارزش‌های غنی معنوی تاریخی است(احتشامی و سلطان نژاد، ۲۰۲۰: ۸۶).

1- Jokilehto
2- ICOMOS
3- Plevoets
4- Wong
5- Nara

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

اصالت از دیدگاه مکاتب و نظریه‌های فلسفی

مفهوم اصالت در خصوصیات و ویژگی‌های فردی انسان اصیل تداعی گشته و می‌توان گفت انسانی است که تمامی مظاهر و ارزش‌های انسانی به‌طور کامل و به‌صورت هماهنگ در او تجلی پیدا کرده و به‌عنوان یک الگوی مطرح و تأثیرگذار برای سایر افراد بشر به‌حساب می‌آید که بیانگر انسان کامل یا انسان آرمانی است. قرآن هدف از آفرینش آدمی همانا رسیدن به کمال و سعادت جاودان است، از همین رو از آدمی با القابی همچون خلیفه‌الله، و آصفی الله یاد می‌کند(رهنمایی، ۱۳۹۷: ۴۷-۴۸). رابطهٔ انسان با خویشتن، یکی از چهار رابطه معنوی است که در آیین زرتشت انسان داراست. آگاهی از خویشتن، انسان را به فضایل اخلاقی، اندیشهٔ نیک، راستی، شهریاری اهورایی، مهر، رسایی و جاودانگی آراسته می‌گرداند. کسب این فضایل اخلاقی، موجب گرایش انسان به نیکی، در اندیشه، گفتار و رفتارش می‌شود .این امر خود موجب تعالی معنوی انسان و رستگاری وی می‌گردد (رستمی‌نسب،۱۳۸۲: ۶۵). مهم‌ترین ویژگی فلسفهٔ چینی انسان‌مدار بودن آن است(چاکاواکی[1]، ۲۰۰۵؛ ۷۳). انسان کامل دیدگاه مکتب دائویی، می‌بایست هر آنچه اقتضای طبیعت است انجام دهد و از هر آنچه برخلاف اقتضای طبیعت است، پرهیز کند. (توکلی و کاظمی، ۱۳۹۲: ۶۹). مکتب کنفوسیوس مبتنی بر آداب و اخلاق پیشینیان است. انسان آرمانی در مکتب کنفوسیوس "انسان برتر" نامیده می‌شود، کسی است که خود را کاملاً با این نظام اخلاقی و تربیتی تطبیق داده باشد(قرائی، ۱۳۸۲: ۱۰۳). فرد در مسیر کمال در دین یهود، پس از گذشتن مراحل کمال عقلانی و پیروی از دستورات شریعت، به مرحله‌ای می‌رسد که باید در به دست آوردن فضایل اخلاقی همچون مهربانی، درستکاری و عدالت تا آنجایی پیش رود که بتواند با خداوند برابری کند (کلنر[2] ، ۱۹۹۰). اومانیسم مکتبی است که بر ارج نهادن به منزلت انسان استوار است در این مکتب بیشترین توجه و تمرکز خود را بر لذّت بردن و کسب قدرت و مطلقِ ارضای منافع و منویات شخص بنا نهاده است. مکتب قدرت و مکتب اگزیستانسیالیسم نیز زاییده اومانیسم هستند. مکتب قدرت هر چیزی که از روی قدرت، صادر شود نه از روی ترس و زبونی، یا آن چیزی که انسان را به قدرت برساند، کمال و سعادت است. مکتب‌های اگزیستانسیالیستی بر اراده و آزادی کامل انسان به‌عنوان سعادت برتر او تأکید می‌ورزند (خندقی، ۱۴۲:۱۳۹۰-۱۵۱). با بررسی مکاتب فلسفی و ادیان دینی و نظریه‌های نظریه‌پردازان در خصوص اصالت از دو منظر میراث و نیز منشورهای و کنوانسیون‌های بین‌المللی، مؤلفه‌های اصالت در محله‌های بافت تاریخی دریافت و در جدول (۱) ارائه شده است.

1- Chakravarthi
2- Kellner

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

جدول (۱) مؤلفه‌های اصالت در محله‌های بافت تاریخی

مؤلفه	معیارها	شاخص	سنجه
زیبایی شناختی	عینی	محدوده کالبدی فضاهای شهری- بدنه	پیوستگی مسیر - تناسبات ارتفاع بدنه
		سازمان و استخوان بندی محله -ساختار شهری	فضای مناسب برای مکث و تعامل- وحدت و یکپارچگی فضایی
		قدمت ساخت	وجود بناهای باارزش تاریخی
		سلسله مراتب شهری	مناسب سازی خیابان برای معلولین و افراد کم توان - رعایت مقیاس انسانی
		نمادها و نشانه‌ها انسان ساخت شواهد مادی - مواد و مصالح طراحی - طرح و شکل معابر	نورپردازی - مبلمان شهری - سایه بان کف سازی - جداکننده نرم و سخت
		نمادها و نشانه‌ها طبیعت ساخت	پوشش گیاهی
	ذهنی	جذابیت و سرزندگی شهری	نگهداری و نظافت
		باورهای زیبایی شناسانه و معنوی	یادبود و المان
ادراکی - رفتاری	ادراک هویت تاریخی مکان	ارزش‌ها و رویدادهای فرهنگی و تاریخی	-
		آیین‌ها - آداب و رسوم	برگزاری مراسم و آیین‌های سنتی
	ادراک هویت زمینه ای مکان	ارزش‌ها و صفات پسندیده اخلاقی	پاکیزگی و نگهداری خیابان
		بناهای باارزش تاریخی	وجود بناهای باارزش تاریخی
		نماد و نشانه‌های شهری	
	تعلقات	خاطره‌های جمعی	
	ادراک بعد خوانایی	جهت یابی - هویت قابل تشخیص	درگیری حواس پنجگانه در فضا
		تصویر ذهنی از مکان	
عملکردی - فعالیتی	اجتماعی - فرهنگی	حضورپذیری اقشار مختلف اجتماعی	حضورپذیری مردم
		نظارت و امنیت اجتماعی	حضورپذیری مردم
		حمایت از پیاده مداری	تسهیلات پارک وسیله نقلیه، جذب امکانات،تسهیلات حمل ونقل عمومی،
		مراکز تجمع عمومی و فرهنگی	گره
		آداب و رسوم و روش‌ها - ارزش‌های اجتماعی زمینه و جامعه	برگزاری مراسم و آیین‌های سنتی
		تعاملات و فعالیت‌های اجتماعی	
		قلمرو یک گروه اجتماعی و حس اجتماع	
	فعالیتی	تنوع رفتاری و فعالیتی	
		گوناگونی و اختلاط کاربری‌ها	نبود خلاء خرده فروشی
		وجود کاربری‌های جاذب پیاده مداری	حضورپذیری مردم
	عملکردی	فعالیت در عملکردهای جمعی	
		دسترس پذیری	وجود ایستگاه‌های حمل و نقل عمومی

به لحاظ پیشینه، اصطلاح اصالت یا "ریشه‌داری[1]" را برای نخستین بار یو فی توآن در سال ۱۹۸۰ ارائه کرد. به نظر توان، ریشه‌داری در مکان به معنای همبستگی و یکی شدن فرد با مکان است. اصالت (ریشه‌داری) به معنای

1-Rootedness

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

احساس بودن در موطن به شکلی ناآگاهانه است. در چنین شرایطی بین شخص و مکان فاصله‌ای نیست و شخص جزئی از مکان است(توان، ۱۹۸۰ :۶). در خصوص مفهوم اصالت در حوزه میراث فرهنگی، ژائو "در سال ۲۰۱۸ ضمن بررسی میراث فرهنگی منطقه تاریخی منطقهٔ نانلو در پکن در گذشته و حال با استفاده از نظر تئوری "اصالت سازنده" نسبت به تجزیه‌وتحلیل اصالت مکانی آن منطقه، از سه منظر پرداخت طرح کلی چشم‌انداز خیابان و الگو داخل حیاط پرداخت. ژائو معتقد است نوسازی مناطق تاریخی به‌طور عمده بر روی بازسازی معماری و بازآرایی چیدمان مغازه‌ها تمرکز دارد. ارتقای فضای فرهنگی منطقه باعث ایجاد افزایش حس تعلق فضایی و عملکرد منطقه‌ای می‌شود که اصالت بیشتری را ایفا می‌کند(ژائو[1]، ۲۰۱۸ :۱۰).فدایی نژاد و حناچی در سال ۱۳۹۳در حوزهٔ میراث فرهنگی، به روش تحقیق کیفی و با بهره‌گیری از راهبرد استدلال منطقی و تکنیک تحلیل محتوا و استنتاج منطقی اصالت را با مفاهیم تداوم، تغییر و حقیقت در ارتباط می‌دانند و بیان می‌دارد که حقیقی بودن اثر به تداوم آن و نه تغییر در چارچوب تعیین‌شده از سوی ذات اصلی اثر اشاره دارد. اصالت و درستی، جنبه‌ای مهم در ارزیابی ذخایر میراث فرهنگی است(فدائی نژاد و حناچی، ۱۳۹۳: ۸۵). در خصوص مفهوم اصالت در حوزه معماری، نیلی و همکاران در سال ۱۳۹۶، در رساله دکتری معماری در پی شناخت مفهوم اصالت و ارائه شاخصه‌های آن در بناها در ارزیابی ذخایر میراث فرهنگی پرداخته و از ژانرهای اصالت برند گیلمور و پاین[2] در علم اقتصاد در سال ۲۰۰۷، به‌عنوان چارچوب مفهومی استفاده کردند. توماس کورال و وسنا زابکار[3] در سال ۲۰۱۰ ارتباط و مفهوم اصالت در گردشگری فرهنگی براساس مدل مدیریتی مبتنی بر مصرف‌کننده را پیشنهاد می‌کنند که در آن اصالت، واسطه‌ای بین انگیزه فرهنگی و وفاداری است(توماس و زابکار، ۲۰۱۸؛۱۰). در خصوص مفهوم اصالت در حوزهٔ شهرسازی در ایران، زبردست در سال۱۳۹۱ بر پایهٔ استدلال قیاسی و استقرایی و با مرور متون نظری و تجربی مرتبط، معیارهای اصالت طرح احیای میدان امام علی (ع) در اصفهان را استخراج و ضمن در نظر گرفتن ویژگی‌های بافت تاریخی، به روش فرایند سلسله مراتبی معیارهای اصالت طرح اجراشده در بافت تاریخی را ارزیابی کرد. سپس بر اساس ماتریس مقایسه دودویی و به‌کارگیری نرم‌افزار(EC) ، ضرایب اهمیت معیارها، زیر معیارها و معیارهای فرعی‌تر محاسبه کردند. در نهایت سه معیار اصلی حفظ و تقویت حسس هویت و یگانه بودن مکان، عدم پیروی از چهار رویکرد ضد اصالت و رعایت راهکارهای شهرسازی با اصالت ارائه نمودند (زبردست و امامی، ۱۳۹۱: ۱۶). نقی‌زاده اصالت را از عوامل کیفی فضا می‌داند و اصالت هر فضا را سازگار با طبیعت خود می‌پندارد. به‌طورکلی نقی زاده، اصالت داشتن یعنی دارای الگو بودن را از معیارهای زیبایی ماندگار فضا ذکر می‌کند(نقی زاده، ۱۳۷۹: ۶۶). در زمینهٔ کیفیت بخشیدن به مفهوم مرمت بافت و ارتقاء مطلوبیت فضای بافت‌های تاریخی، مسعود و همکاران در سال ۱۳۹۱، بر مبنای روش فرا تحلیل و با استفاده از مدل تطبیقی از دو منظر به آن توجه کرده است: از منظر کالبدی و دیگری از منظر علوم رفتاری و بیان می‌کند که افزایش حس تعلق به فضا، منجر به ایجاد هویت مشخص مکانی برای هر محله می‌گردد که باعث افزایش ادراک زیبایی و تفهیم اصالت در یک بافت می‌گردد(مسعود و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۷۱). با توجه به تحقیقات و مطالعات مختلف صورت گرفته در خصوص مفهوم اصالت چه از نظر ماهیتی و چه از نظر حفاظتی می‌توان اذعان داشت درزمینه شهرسازی، پژوهشی

1- Zhao
2- Gilmore and Pine
3-Tomaz Kolar, Zabkar Vesna

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

که بیان‌کننده مفهوم اصالت در یک محله بافت تاریخی ارائه نماید، انجام نشده است و در این خصوص معیار و مؤلفه‌ای نیز مطرح نشده است. این پژوهش به دنبال شناخت مؤلفه‌های اصالت که بیان‌کننده مشخصه اختصاصی هر پدیده در بافت تاریخی و تعیین مؤلفه‌های برای این مفهوم است.

روش تحقیق

محدوده موردمطالعه

منطقه دوازده شهرداری تهران از جمله مناطقی است که بخش قابل‌توجهی از بافت و هسته تاریخی شهر تهران را در خود جای‌داده است و بسان قلب این شهر مراکز و کارکردهای گسترده‌ای را در خود متمرکز کرده است. منطقه دوازده شهرداری تهران، دربرگیرنده هسته تاریخی شهر تهران است که در دوره صفویه قریه‌ای محصور بود, در دوره قاجاریه دارالخلافه شد و در دوره ناصرالدین‌شاه اهمیت یافت(باوند،۱۳۸۶: ۳). براساس تقسیمات شهری شهرداری منطقه ۱۲ شهر تهران، منطقه ۱۲ دارای ۶ ناحیه و ۱۳محله است که ناحیه یک این منطقه، دارای دو محله، بهارستان و فردوسی است محله فردوسی از محلات قدیمی تهران محسوب شده و قسمتی از محله دولت بوده است. شکل(۲)

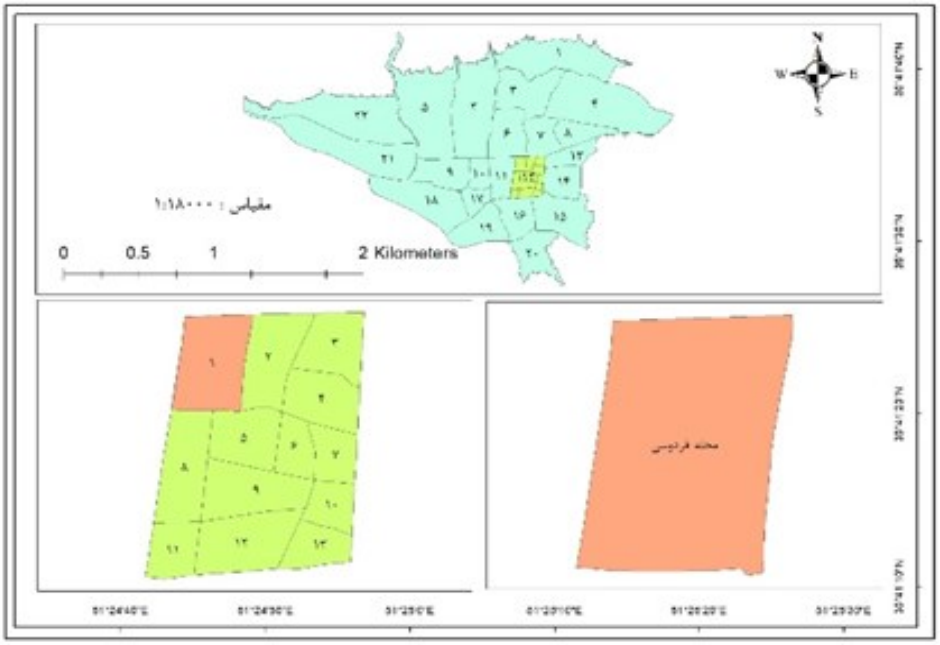

شکل(۲). موقعیت محله فردوسی در منطقه ۱۲

بر اساس سرشماری سال۱۳۹۵ مرکز آمار ایران، جمعیت در منطقه ۱۲تهران ۲۴۰۹۰۹ نفر بوده است که از این تعداد ۱۲۲۱۲۱ نفر معادل ۵۰,۷ درصد از ساکنان را جنس مذکر و ۱۱۸۷۸۸ نفر معادل ۴۹,۳ درصد از ساکنان را جنس مؤنث تشکیل داده است. طبق اطلاعات مرکز آمار ایران ۱۵۱ نفر بر هکتار به عنوان تراکم موجود در منطقه ۱۲ منظور شده است.

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

جدول (۲) وضعیت جمعیتی محله فردوسی منطقه ۱۲

منطقه	جمعیت کل	تعداد مرد	تعداد زن	تعداد خانوار	نسبت جنسی
منطقه ۱۲	۲۴۰۹۰۹	۱۲۲۱۲۱	۱۱۸۷۸۸	۷۹۱۰۵	۱۰۳
فردوسی	۷۶۳۸	۴۱۵۱	۳۴۸۶	۲۳۵۰	۱۱۹

نبع : (سرشماری سال ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران)

داده و روش کار

هدف آرمانی از پژوهش حاضر، شناسایی مؤلفه‌های مؤثر اصالت در بافت تاریخی محله فردوسی است که موجب ارتقای کیفی آن محله گردد. پژوهش حاضر با رویکرد پدیدارشناسی از نوع توصیفی است که برای دریافت تجربه‌های دست‌اول یا تجربه‌های زیستی از طریق مصاحبه با افرادی صورت می‌گیرد که خود این تجربه را داشته‌اند. بدین منظور برای نائل گشتن به ارتباط خالص و حقیقی با پدیده و کسب و جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش، از روش‌های مشاهده دقیق مکان‌ها و محیط‌ها، تجارب زیستی، طراحی و انجام مصاحبه‌های عمیق (نیمه ساخت‌مند) برای دریافت عقاید و افکار مصاحبه‌شوندگان استفاده گردید. نمونه‌گیری در این پژوهش از نوع نمونه‌گیری معیارمحور یا هدفمند صورت گرفته است.چراکه در تحقیق پدیدارشناسی از این راهبرد برای گزینش نمونه‌ها و معانی ذهنی و تجربه زیسته[1] افراد استفاده می‌شود و افرادی که در این خصوص اطلاعات دارند تعیین و انتخاب‌شده‌اند. فرایند گزینش نمونه‌ها تا زمانی ادامه پیدا می‌کند تا اطلاعات جدیدی پدیدار نشود و به عبارتی داده‌ها به اشباع برسد . برای انجام مصاحبه‌های عمیق پس از طراحی سؤالات به روش نمونه‌گیری هدفمند بر اساس منطق اشباع نظری، اطلاعات هشت نفر از بین زنان و مردانی که حداقل دو نسل این افراد (حدود پنجاه سال) در این محله ساکن بوده‌اند، انتخاب شدند.البته به‌طور همزمان شیوه گلوله برفی[2] نیز مورداستفاده قرار گرفت، در روش گلوله برفی، اعضای آینده نمونه از اعضای سابق نمونه انتخاب می‌شوند و نمونه مانند گلوله برفی بزرگ و بزرگ‌تر می‌شوند، از افراد خواسته شد تا افراد دیگری که شرایط تحقیق را دارا هستند، به پژوهشگر معرفی نمایند. در مصاحبه انجام شده با این افراد، ضمن آشنایی اجمالی و اولیه با میدان موردمطالعه و زوایای مختلف موضوع، شرکت‌کنندگان تجربه زنده خود را از پدیده موردبررسی، به‌تفصیل بیان می‌کنند. گفتنی است این تعداد مصاحبه، به گفته کرسول، در پژوهش پدیدارشناسی امری پذیرفته است و فرایند گرداوری اطلاعات در این روش، عمدتاً شامل مصاحبه‌های عمیق با حدود ده نفر است. برای نمونه داکز[3] در سال ۱۹۸۴ و ریمن[4] در سال ۱۹۸۶ مطالعه سه الی ده نفر را برای پژوهش پدیدارشناسی توصیه می‌کند (کرسول و پوث[5]، ۲۰۱۶)." بر این اساس به کمک دبیر شورایاری محله فردوسی، ساکنینی که قدمت سکونت حدوداً بیش از ۵۰ سال داشتند شناسایی و به روش گلوله برفی نمونه‌گیری انجام شد. گفتنی است به دلیل به حد اشباع رسیدن مطالب بیان شده توسط مصاحبه‌شوندگان، امکان افزایش تعداد افراد مورد مصاحبه توصیه نشده است."پدیدارشناسی توصیفی که تأکید بر وجود یک ذات مشترک در پدیده‌ها را دارد و ذهن انسان را یک بازتابنده به‌مانند آیینه می‌بیند. نوع

1 -Lived Experience
2 -Snowball sampling
3 -Dukes
4 -Riemen
5 -Creswell and Poth

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

در صورتی استفاده می‌شود که اصلاً از یک مفهوم یا پدیده پیشینه‌ای در دست نباشد و یا مبهم باشد و یا بخواهیم فهم ما نسبت به ابعاد مختلف یک پدیده بیشتر شود و ابعاد کلی آن را به دست آورده شود"(راپورت و وین رایت[1]، ۲۰۰۶؛۲۲۸-۲۳۶).جدول (۳).

جدول (۳). توصیف ویژگی‌های مصاحبه‌شوندگان

شماره	سن - سال	جنسیت	تحصیلات / شغل	سابقه سکونت در محله - سال
۱	۷۰	زن	دیپلم - خانه‌دار	۵۰
۲	۷۰	مرد	دیپلم - مغازه‌دار	۵۷
۳	۷۰	مرد	دیپلم - مغازه‌دار	۷۰
۴	۶۷	زن	دیپلم - مغازه‌دار	۶۷
۵	۸۷	مرد	کارشناسی-بازنشسته	۵۱
۶	۷۷	مرد	دیپلم - مغازه‌دار	حدوداً ۵۵
۷	۷۹	مرد	دیپلم - مغازه‌دار	۴۹
۸	۵۸	مرد	دیپلم - مغازه‌دار	۴۸

داده‌ها به‌وسیله مصاحبه عمیق بر مبنای دوازده پرسش گردآوری شدند و هر مصاحبه به‌صورت متغیر از بیست دقیقه الی یک ساعت طول کشید. این نکته شایان‌ذکر است که در صورت تمایل مشارکت‌کنندگان به ضبط صدا، مصاحبه‌ها به‌صورت شنیداری و تک‌به‌تک ضبط و محتوای هر مصاحبه همان روز، روی برگه‌هایی پیاده، کدگذاری‌هایی روی آن‌ها صورت گرفت و یادداشت‌های لازم به آن‌ها افزوده می‌شد."در پدیدارشناسی، پژوهشگر می‌تواند از شکل ساده گردآوری داده‌ها، یعنی تنها یک مصاحبه با مشارکت‌کنندگان یا چندین مصاحبه با آن‌ها استفاده کند" (کرسول و پوث، ۲۰۱۶). برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از روش هفت مرحله‌ای کلایزی استفاده شد. مراحل هفتگانه کلایزی تجزیه‌وتحلیل داده‌ها بدین شرح بود:۱- خواندن پروتکل: به‌منظور دستیابی به یک احساس و مأنوس شدن با پدیده، تمام توصیف‌های ارائه‌شده توسط شرکت‌کننده در مطالعه را(پروتکل) ،خوانده شد. ۲- استخراج جملات مهم: به هر یک از پروتکل‌ها مراجعه و جملات و عباراتی را که مستقیم با پدیده مرتبط است، استخراج شد. ۳- فرموله کردن معانی: به معنای هر یک از جملات مهم توجه شود. ۴- تم‌ها (موضوعات اصلی): مراحل فوق را برای هر پروتکل تکرار نموده و معانی فرموله شده و مرتبط به هم را در خوشه‌هایی از تم‌ها قرار داده شد. ۵- تلفیق نتایج در قالب یک توصیف جامع از موضوع موردپژوهش ۶- ساختار ذاتی پدیده:. فرموله کردن توصیف جامع پدیده تحت مطالعه به‌صورت یک بیانیه صریح و روشن از ساختار اساسی پدیدG موردمطالعه. ۷- اعتبارسنجی: مراجعه مجدد به هر یک از شرکت‌کنندگان و انجام یک مصاحبه منفرد و یا متعدد مصاحبه و یافتن نظر شرکت‌کنندگان را در مورد یافته‌ها و اقدام جهت انجام اعتبارسنجی نهایی.

برای اعتبار و اعتمادبخشی به داده‌ها از معیارهای گوبا و لینکلن[2] (۱۹۹۴) که دارای چهار شاخص "باورپذیری، اعتباربخشی، تأییدپذیری و انتقال‌پذیری" استفاده شد. مراحل اعتبار و اعتمادبخشی به داده‌ها بدین شرح بود:

1 -Rapport & Wainwright
2- Guba and Lincoln

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

به‌منظور باورپذیر کردن پژوهش، ضمن درگیر و غرق شدن پژوهشگر به‌صورت طولانی‌مدت در جمع‌آوری داده‌ها و مشاهدات، از افراد مختلفی که با موضوع درگیر بودند و شناخت کافی داشتند، استفاده شد. همچنین محققین و صاحب‌نظران مختلف در انجام فرایند پژوهش (جمع‌آوری داده‌ها، تفسیر و تحلیل داده‌ها) کمک گرفته شد. به‌منظور اعتباربخشی پژوهش، از صاحب‌نظری که در زمینهٔ روش تحقیق توانایی بیشتری دارد به‌عنوان ناظر خارجی بر انجام تحقیق، استفاده شد. به‌منظور تأییدپذیری و عینیت پذیری نتایج مطالعه، با همخوانی نظر دو فرد مستقل راجع به‌دقت، ارتباط و معنی داده‌ها سنجیده شد به‌طوری‌که داده‌های خام حاصل از یادداشت‌های میدانی، مصاحبه‌ها یا دست‌نویس‌هایی که در هنگام تحلیل داده‌ها از آن‌ها استفاده شده بود، جهت بازبینی به شرکت‌کنندگان در مصاحبه که تجارب بیشتری درزمینهٔ موضوع مورد تحقیق یا روش تحقیق دارند، ارائه شد. به‌منظور انتقال‌پذیری پژوهش، سعی شده است تا پژوهش به‌صورت شفاف معرفی گردد.

نتایج

یافته‌های مصاحبه‌ها

پس از بررسی مصاحبه‌ها، مجموع‌هایی از کدهای باز در هر یک از مصاحبه‌ها شناسایی شد. "کدگذاری باز عبارت است از روند خرد کردن، مقایسه کردن، مفهوم‌پردازی و مقوله‌بندی داده‌ها بر اساس انباشت دانش محقق و خبرگان دیگر است"(طرفی، ۱۳۹۸؛۱۱۵). با ترکیب این کدها بر مبنای شباهت‌ها و همپوشانی‌های موجود، گروهی از کدهای بازهم عرض حاصل و در ادامه این کدها به‌واسطه نزدیکی معنایی، در گروه‌هایی طبقه‌بندی شدند. در این مرحله، با کدگذاری محوری(ایجاد رابطه بین مقوله‌های تولیدشده در مرحله کدگذاری بازاست)، دامنه‌ای از کدهای بازهم عرض در قالب گروه‌هایی از کدهای طبقه‌بندی‌شده تحت عنوان تم سازمان یافتند و درنهایت پنج تم به شرح ذیل حاصل شد: 1-تعریف اصالت در محله تاریخی ۲- طیف احساس به محله تاریخی۳- تنزل و تقویت اصالت در محله تاریخی۴- ویژگی‌های بافت قدیم و جدید در محله تاریخی ۵- مثلث فرد، جامعه و حکومت. جدول (۴)، مؤلفه‌های اصالت در محله فردوسی از نظر مشارکت‌کنندگان را ارائه می‌دهد و شکل (۳)، اشتراکات بین مؤلفه‌های اصالت در محله فردوسی از نظر مشارکت‌کنندگان را نمایش می‌دهد.

جدول (۴) مؤلفه‌های اصالت در محله فردوسی از نظر مشارکت‌کنندگان (خروجی نرم‌افزار MAXQDA).

سهم به درصد	فراوانی	مقوله اصلی	کد محوری	سهم به درصد
۴۵.۴۵	۳۵	تم ۱:تعریف اصالت محله تاریخی	مؤلفه‌های اصالت انسانی (صفات اخلاقی - صفا و صمیمیت)	۳.۹۰
			مؤلفه‌های اصالت انسانی) صفات اخلاقی - (داشتن سلام و علیک در محله	۱.۳۰
			مؤلفه‌های اصالت انسانی (صفات اخلاقی)- نظارت عمومی و ایجاد امنیت جمعی	۱.۳۰
			قدمت تاریخی و نام قدیم	۲.۶۰
			مفید بودن کارایی در طول زمان	۱.۳۰
			حضور آدم‌های قدیمی محل و قدمت و تاریخ داشتن	۱۵.۵۸
			شلوغی بازار و تردد	۲.۶۰
			زیبایی منظر شهری	۲.۶۰
			حضور و فعالیت افراد سیاسی در محله	۳.۹۰
			ایجاد تحولات تکنولوژی نخستین در کشور	۱.۳۰

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

			سرزندگی و نشاط	۱.۳۰
			سکونت آدم‌های فرهیخته علمی و هنری زمانه	۱.۳۰
			تنوع و فراوانی امکانات موجود	۱.۳۰
			رجوع به فرهنگ ایرانی و سبک زندگی شهری صحیح	۵.۱۹
۹.۰۹	۷	تم :۲طیف احساسی	احساس منفی – نبود آدم‌های قدیمی	۳.۹۰
			احساس منفی – از بین رفتن اصالت‌های انسانی	۱.۳۰
			احساس منفی – از بین بردن ساختمان‌های قدیمی و اماکن	۲.۶۰
			احساس مثبت – یادآور خاطرات	۱.۳۰
۱۶.۸۸	۱۳	تم:۳ تنزل و تقویت اصالت در محله	تنزل اصالت محله – عدم دلبستگی	۱.۳۰
			تنزل اصالت محله – نبودن آدم‌های قدیمی	۲.۶۰
			تنزل اصالت محله – از بین رفتن صفات پسندیده اخلاقی (دروغ – صمیمیت)	۱.۳۰
			تنزل اصالت محله – تغییر کاربری و منفعت طلبی ساکنان برای کسب درآمد بیشتر	۱.۳۰
			تقویت اصالت محله – خاطرات	۹.۰۹
			تقویت اصالت محله – حس عزت و احترام	۱.۳۰
۶.۴۹	۵	تم :۴ویژگی‌های بافت قدیم و جدید	حیاط بزرگ	۲.۶۰
			سرزندگی و شادی	۲.۶۰
			وجود اماکن شاخص	۱.۳۰
۲۲.۰۹	۱۷	تم :۵ مثلث فرد ، جامعه، حکومت	جایگاه حکومت و مدیریت – بی تفاوتی و عدم استفاده از جایگاه حکومتی	۲.۶۰
			جایگاه حکومت و مدیریت – ایجاد ارزش و احترام برای افراد توسط مدیران شهری	۱.۳۰
			جایگاه حکومت و مدیریت– استفاده آر جایگاه حکومتی و نفوذ بین مردم	۳.۹۰
			جایگاه حکومت و مدیریت– وقوع انقلاب اسلامی و تغییر حکومت	۲.۶۰
			جایگاه حکومت و مدیریت– تصمیم گیری بی موقع و غلط و اجرای دیرهنگام	۱.۳۰
			جایگاه فرد و جامعه – مشارکت هرچند کوچک مردم در حل معضلات محله	۲.۶۰
			جایگاه فرد و جامعه – همکاری با اهالی محله برای تقویت همبستگی اجتماعی	۵.۱۹
			جایگاه فرد و جامعه – نادیده گرفتن جایگاه فردی	۲.۶۰
۱۰۰.۰۰				

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

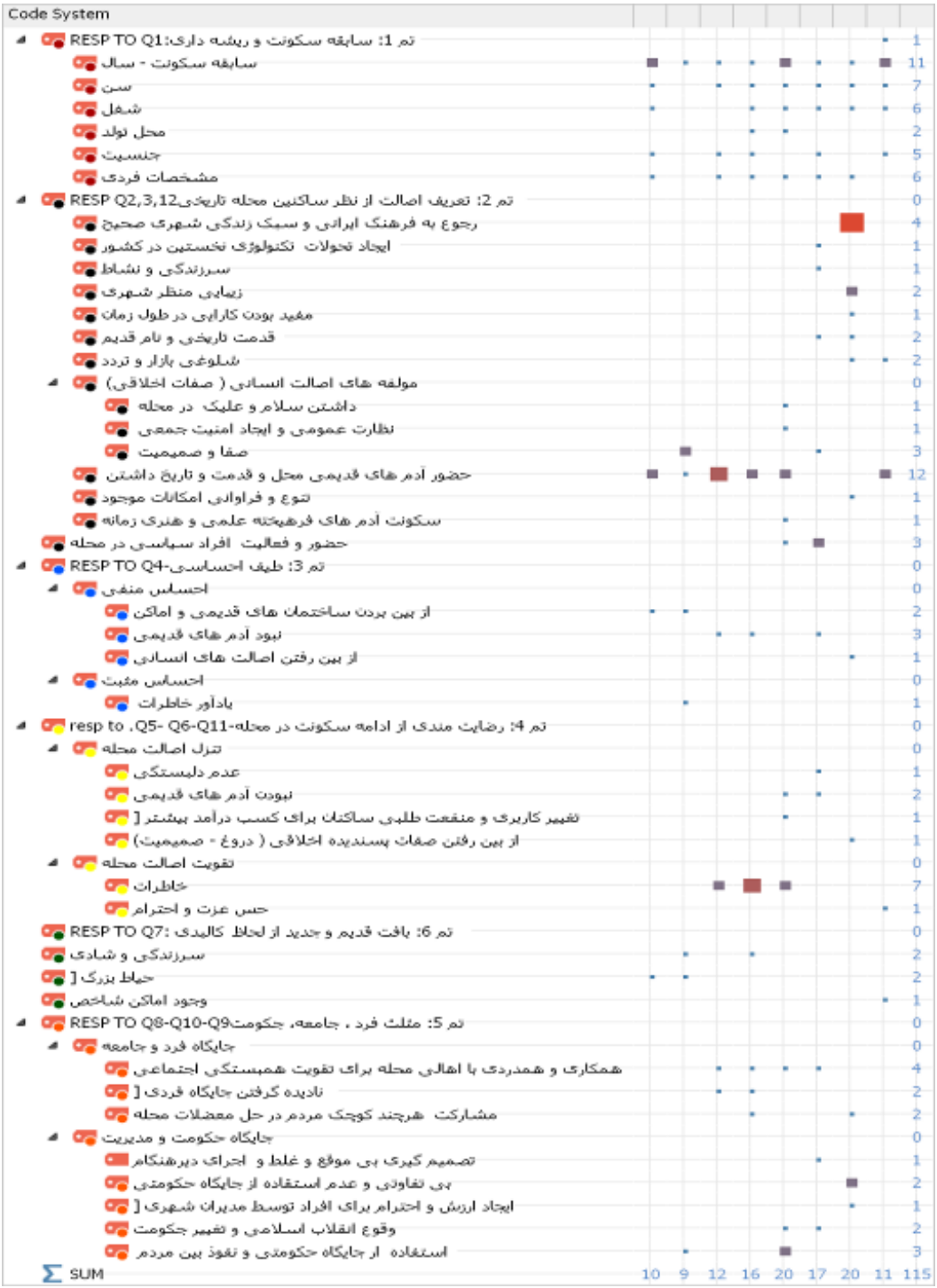

شکل(۳) مؤلفه اصالت در محله فردوسی (خروجی نرم‌افزار MAXQDA).

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

شرح یافته‌های تحلیلی مصاحبه‌ها

تم یک - تعریف اصالت در محله تاریخی

حضور آدم‌های قدیمی محل و قدمت و تاریخ داشتن محله با بالاترین درصد و سپس رجوع به فرهنگ ایرانی و سبک زندگی شهری صحیح سهم بعدی در تعریف اصالت از نظر ساکنین محسوب می‌شود.در گفته‌های ساکنین محله می‌توان چنین گویه‌های را دریافت کرد: آقای ۵۸ ساله با سابقه ۵۰ سال سکونت در این محله بیان می‌کند:" اصالت در محله تاریخی به قدمت آن محله است و قدمت محله تاریخی با اسمش هست" و یا آقای ۶۰ سال یا سابقه سکونت ۴۲ سال بیان می‌کند: " اخلاقیات و اصالت بر هر چیزی اثر می‌گذارد حتی بر زیبایی و تمیزی شهر.اگر می‌بینیم که شهر تمیز نیست و اصول شهری برقرار نیست یک جای کار غلط هست درواقع سبک زندگی شهری صحیح می‌تواند بر اصالت بخشی مؤثر باشد."پنج مفهوم فرعی برای اصالت در نظر ساکنین برای اصالت یک محله مدنظراست: حضور آدم‌های قدیمی و قدمت محله ، تنوع و فراوانی امکانات موجود در محله که موجب اصالت می‌گردد و حضور و فعالیت افراد سیاسی، علمی و هنری زمانه در محله ، تاریخ سیاسی محل و وجود مؤلفه‌های اصالت انسانی .

تم دو - طیف احساسی به محله تاریخی

انسان به‌عنوان موجود اجتماعی در محیطی که بارزه‌های از گذشته و ریشه‌اش را می‌تواند ببیند، احساسات مختلفی دارد. شناسایی احساسات افراد به بافت تاریخی نشان‌دهنده رفتار و عملکرد فرد محسوب می‌گردد. بر این اساس می‌توان در دو طیف دسته‌بندی کرد احساس منفی که بیانگر اندوه و ناراحتی فرد از ماحصل رفتار انسانی نسبت به محیط می‌باشد و احساس مثبت که قدم زدن و یادآوری خاطرات گذشته حاصل می‌گردد. بر اساس مصاحبه‌های انجام شده با ساکنین این محله ، به‌طورکلی در خصوص حس منفی به سه مورداشاره شد که آن‌هم افسوس از بین رفتن اصالت‌های انسانی، نبود آدم‌های قدیمی و از بین بردن اماکن و ساختمان‌های قدیمی محله. در خصوص حس مثبت به یک مورد آن‌هم به یادآوری خاطرات اشاره داشتند.طبق گفته آقای ۶۷ ساله که سابقه سکونت بیش از ۴۵ سال در این محل دارد بیان می‌کند : " من غصه می‌خورم ، برای چیزهایی که الآن نیست ، خیلی‌ها ساکن بودند و رفتند ...."و یا آقای ۶۷ ساله با سابقه ۵۷ سال سکونت در این محله بیان می‌کند: " حس غربت و تنهایی برای آدم‌های قدیمی، از بین رفتن ساختمان‌های قدیمی و نبودن فضاهایی که یادآور خاطرات قدیمی‌مان باشد "

تم سه - تنزل و تقویت اصالت در محله تاریخی

تجربه زیستی افراد در محله‌های بافت تاریخی و تحلیل فردی ساکنین در مجله در خصوص انهدام و کمرنگ شدن تدریجی اصالت و یا رونق اصالت در بافت، بیانگر دارا بودن حس تعلق و ریشه‌داری ساکنین به محله است و به‌نوعی سطح مشارکت افراد را در حل معضلات و مشکلات محله نشان می‌دهد حال این مشکلات ،برای ساکنین مطرح باشد و یا برای مسائل اجرایی و فنی موجود در سطح محله. طبق مصاحبه‌های انجام شده می‌توان به‌طورکلی حفظ خاطرات با بالاترین درصد و حس عزت و احترام در بین مردم محله از مواردی هست که به‌عنوان عوامل تقویت‌کننده اصالت در محله و عاملی برای جلوگیری جابه‌جایی ساکنین از محله می‌گردد. همچنین به مواردی نبودن آدم‌های قدیمی ، از بین رفتن صفات پسندیده اخلاقی و افزایش دروغ – صمیمیت، تغییر کاربری و

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

منفعت‌طلبی ساکنان برای کسب درآمد بیشتر و عدم دل‌بستگی به محله از عواملی ذکرشده است که موجب جابه‌جایی افراد و در انتها کمرنگ شدن اصالت می‌گردد.

تم چهار- ویژگی‌های بافت قدیم و جدید در محله تاریخی

از ویژگی‌های بافت قدیم در این محله وجود حیاط‌های بزرگ، وجود اماکن شاخص فرهنگی و نیز حس سرزندگی و شادی در این محله عنوان‌شده است . خانم خانه‌دار بیان می‌کند قدیم خیلی قشنگ‌تر بود همه‌چیز متناسب بود، سرزندگی موج می‌زد ، شادی بود ، می تونستیم قدم بزنیم والی الآن خیلی شلوغ و بی‌قواره هست" آقای ۵۴ ساله ساکن این محله می‌گوید:" چی بگم ساختمان‌های قدیمی بی‌پناه هستند مثل بچه‌ها بی‌مادر و پدر ، ساکت ایستاده‌اند و ما رو می‌بینند که چه بر سرشان می یاریم تاریخ مملکت‌اند ولی داریم خودمان و تصمیمات اشتباه مدیران خرابشان می‌کنیم. "

تم پنج - مثلث فرد، جامعه و حکومت

در رابطه با حفظ اصالت در محله بافت تاریخی از سه منظر پرسش شده است : عملکرد فردی ، عملکردی جامعه و عملکرد مدیران شهری . به همین خاطر با جمع‌بندی کلیه مصاحبه‌های انجام شده در این رابطه می‌توان موارد ذیل را در خصوص اصالت در محله بافت تاریخی از جنبه فردی و جامعه بیان داشت: فرد در خصوص حفظ اصالت محله همکاری و همدردی با اهالی محله داشته است و این عاملی برای تقویت همبستگی اجتماعی محله محسوب می‌شود و تیز مشارکت هرچند کوچک مردم در حل معضلات محله و نیز نادیده گرفتن جایگاه فردی اعلام کردند. در خصوص جایگاه حکومت و مدیریت به بی‌تفاوتی و عدم استفاده از جایگاه حکومتی ، ایجاد ارزش و احترام برای افراد توسط مدیران شهری، استفاده از جایگاه حکومتی و نفوذ بین مردم، وقوع انقلاب اسلامی و تصمیم‌گیری بی‌موقع و غلط و اجرای دیرهنگام اشاره شده است.شاهد بر این گفته می‌توان به صحبت آقای ۷۹ ساله اشاره داشت در کل ما انسان‌های امروزی خودمون و یا عوامل دولتی با تصمیم‌گیری بی‌موقع و غلط و اجرای دیرهنگام ، اصالت خودمون را از بین می‌بریم و دنبال گمشده مون می‌گردیم..."

مؤلفه‌های اصالت در محله فردوسی حاصل از مصاحبه‌های ساکنین، از طریق مقایسه تطبیقی با مؤلفه‌های اصالت در محله‌های بافت تاریخی شناسایی‌شده از مبانی نظری از سوی دیگر، موردبررسی قرار گرفت .در این راستا، با سنجش میزان تطابق میان هر یک از مؤلفه‌ها مطرح که ذیل کدهای محوری جمع‌بندی شده‌اند، با مؤلفه‌های بر خواسته از مبانی نظری و تخصیص آن‌ها به این دو گروه، درنهایت موقعیت این مؤلفه‌ها مشخص‌شده است .این نتیجه حاصل شد که ۱۱,۰۷ درصد از کدهای مورداستفاده مؤلفه‌های محله فردوسی با مؤلفه‌های شناخته‌شده از مبانی نظری هم‌راستا نیست درحالی‌که ۸۸,۹۳ درصد از کدهای مورداستفاده مؤلفه‌های محله فردوسی با مؤلفه‌های شناخته‌شده از مبانی نظری هم‌راستا هستند.درزمینه هم‌راستایی کدها، مؤلفه ادراکی – رفتاری بیشترین سهم از بین سایر مؤلفه‌های مبانی نظری با ۳۶,۳۶ درصد را تشکیل می‌دهد که در این مؤلفه خاطره‌های جمعی و تصویر ذهنی از مکان هریک با ۱۰,۳۹ درصد بیشترین سهم را در بین سایر شاخصه‌های این مؤلفه دارند و ارزش‌ها و صفات پسندیده اخلاقی با ۷,۷۹ درصد ، ارزش‌ها و رویدادهای فرهنگی و تاریخی با ۵,۱۹ درصد و بناهای باارزش تاریخی و نماد و نشانه‌های شهری هریک با ۱,۳۰ درصد سهم اختصاص داد.

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

مؤلفه عملکردی – فعالیتی با ۲۵,۹۷ درصد دومین رتبه را کسب کرده است و شاخصه‌های موردنظر به ترتیب حضور پذیری اقشار مختلف اجتماعی، آداب‌ورسوم و روش‌ها - ارزش‌های اجتماعی زمینه و جامعه، قلمرو یک گروه اجتماعی و حس اجتماع و گوناگونی هریک با ۵,۱۹ درصد و اختلاط کاربری‌ها با ۳,۹ درصد و تعاملات و فعالیت‌های اجتماعی ، وجود کاربری‌های جاذب پیاده مداری با ۲,۶۰ درصد و نظارت و امنیت اجتماعی با ۱,۳۰ درصد اختصاص دارد.

مؤلفه زیبایی‌شناختی با ۲۰,۷۰ درصد رتبه آخر را کسب کرده است و شاخصه قدمت ساخت با ۱۸,۸۰ درصد و نمادها و نشانه‌ها طبیعت ساخت، جذابیت و سرزندگی شهری و باورهای زیبایی شناسانه و معنوی هریک با ۲,۶۰ درصد سهم شاخصه‌های این مؤلفه می‌باشند.

این وضعیت را می‌توان به این صورت تحلیل نمود که در مؤلفه‌های اصالت شناسایی‌شده از سوی ساکنین مواردی چون مفید بودن کارایی اصالت در طول زمان و استفاده نخستین تکنولوژی در کشور در محله فردوسی را از تعاریف اصالت محله بیان کرده‌اند که در مؤلفه‌های شناسایی‌شده اصالت منبعث از مبانی نظری حاصل نشده است و این نشان از آن دارد که ظرفیت پذیرش و به‌روزرسانی محله را با تکنولوژی روز دنیا و نیز هماهنگ با نیازهای جامعه از موارد اصالت محله لحاظ کرد. همچنین تأثیر تصمیمات و اتفاقات کلان مدیریتی را در اصالت محله فردوسی نمی‌توان نادیده گرفت درحالی‌که در مؤلفه‌های شناسایی‌شده از مبانی نظری جایگاهی در این خصوص لحاظ نشده است و نکته حائز اهمیت، روش مداخله در ساختار تاریخی حفاظتی که در مورفولوژی و ساختار بافت است و نگاه موزه‌ای صرف نیز به این بناها و بافت‌ها نتیجه‌ای جز تهدید و فرسودگی بیشتر برای این دسته بافت‌ها در پی ندارد. ازاین‌رو در خصوص نوسازی در داخل بافت، رعایت الگوهای ویژه قابل‌تأمل می‌باشد ، در غیر این صورت اصالت تاریخی و ارزشمند شهرها از بین می‌رود.

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

جدول (۵) مقایسه تطبیقی مؤلفه‌های اصالت از دیدگاه ساکنین محله با مؤلفه‌های اصالت حاصل از مبانی نظری

مولفه های اصالت در محله فردوسی

مولفه	شاخص	سنجه	سهم به درصد
زیبایی شناختی	محدوده کالبدی مشخص فضاهای شهری -بدنه	پیوستگی مسیر - تناسبات ارتفاع بدنه	۰.۰۰
	سازمان و استخوان بندی محله - ساختار شهری	فضای مناسب برای مکث و تعامل -وحدت و یکپارچگی فضایی	۰.۰۰
	قدمت ساخت	وجود بناهای باارزش تاریخی	۱۸.۸۰
	سلسله مراتب شهری	مناسب سازی خیابان برای معلولین و افراد کم توان رعایت مقیاس انسانی -	۰.۰۰
	نمادها و نشانه ها (از سن ساخت [شواهد مادی - مواد و مصالح طراحی - طرح و شکل] - معابر	نورپردازی - مبلمان شهری - سایه بان - کف سازی - جداکننده نرم و سخت	۰.۰۰
	نمادها و نشانه ها طبیعت ساخت	پوشش گیاهی	۲.۶۰
	جذابیت و سرزندگی شهری	نگهداری و نظافت	۲.۶۰
	باورهای زیبایی شناسانه و معنوی	یادبود و المان	۲.۶۰

مولفه	شاخص	سنجه	سهم به درصد
ادراکی - رفتاری	ارزش ها و رویدادهای فرهنگی و تاریخی	-	۵.۱۹
	آیین ها - آداب و رسوم	برگزاری مراسم و آیین های سنتی	۰.۰۰
	ارزش ها و صفات پسندیده اخلاقی	پاکیزگی و نگهداری خیابان	۷.۷۹
	بناهای باارزش تاریخی	وجود بناهای باارزش تاریخی	۱.۳۰
	نماد و نشانه های شهری		۱.۳۰
	خاطره های جمعی		۱۰.۳۹
	جهت یابی - هویت قابل تشخیص	درگیری حواس پنجگانه در فضا	۰.۰۰
	تصویر ذهنی از مکان		۱۰.۳۹

مولفه	شاخص	سنجه	سهم به درصد
عملکردی - فعالیتی	حضورپذیری اقشار مختلف اجتماعی	حضورپذیری مردم	۵.۱۹
	نظارت و امنیت اجتماعی	حضورپذیری مردم	۱.۳۰
	حمایت از پیاده مداری	تسهیلات پارک وسیله نقلیه، جذب امکانات،تسهیلات حمل ونقل عمومی	۰.۰۰
	مراکز تجمع عمومی و فرهنگی	گره	۰.۰۰
	آداب و رسوم و روش ها - ارزش های اجتماعی زمینه و جامعه	برگزاری مراسم و آیین های سنتی	۵.۱۹
	تعاملات و فعالیت های اجتماعی		۲.۶۰
	قلمرو یک گروه اجتماعی و حس اجتماع		۵.۱۹
	تنوع رفتاری و فعالیتی		۰.۰۰
	گوناگونی و اختلاط کاربری ها	نبود خلاء خرده فروشی	۳.۹۰
	وجود کاربری های جاذب پیاده مداری	حضورپذیری مردم	۲.۶۰
	فعالیت در عملکردهای جمعی		۰.۰۰
	دسترس پذیری	وجود ایستگاه ها ی حمل و نقل عمومی	۰.۰۰
			۸۸.۹۳

مولفه های اصالت در محله فردوسی

مقوله	کد محوری	سهم به درصد	فراوانی	سهم به درصد
تم ۱: تعریف اصالت محله تاریخی	مولفه های اصالت انسانی (صفات اخلاقی) - صفا و صمیمیت	۳.۹۰	۳۵	۴۵.۴۵
	مولفه های اصالت انسانی (صفات اخلاقی) - دانستن سلام و علیک در محله	۱.۳۰		
	مولفه های اصالت انسانی (صفات اخلاقی) - نظارت عمومی و ایجاد امنیت جمعی	۱.۳۰		
	قدمت تاریخی و نام قدیم	۲.۶۰		
	مفید بودن کاربری در طول زمان	۱.۳۰		
	حضور آدم های قدیمی محل و قدمت و تاریخ دانستن	۱۵.۵۸		
	سلوغی بازار و تردد	۲.۶۰		
	زیبایی منظر شهری	۲.۶۰		
	حضور و فعالیت افراد سیاسی در محله	۳.۹۰		
	ایجاد تحولات تکنولوژی نخستین در کشور	۱.۳۰		
	سرزندگی و نشاط	۱.۳۰		
	سکونت آدم های فرهیخته علمی و هنری زمانه	۱.۳۰		
	تنوع و فراوانی امکانات موجود	۱.۳۰		
	رجوع به فرهنگ ایرانی و سبک زندگی شهری صحیح	۵.۱۹		
تم ۲: طیف احساسی	احساس منفی - نبود آدم های قدیمی	۳.۹۰	۷	۹.۰۹
	احساس منفی - از بین رفتن اصالت های انسانی	۱.۳۰		
	احساس منفی - از بین بردن ساختمان های قدیمی و اماکن	۲.۶۰		
	احساس مثبت - بادآور خاطرات	۱.۳۰		
تم ۳: تنزل و تقویت اصالت در محله	تنزل اصالت محله - عدم دلبستگی	۱.۳۰	۱۳	۱۶.۸۸
	تنزل اصالت محله - نبودن آدم های قدیمی	۲.۶۰		
	تنزل اصالت محله - از بین رفتن صفات پسندیده اخلاقی (دروغ - صمیمیت)	۱.۳۰		
	تنزل اصالت محله - تغییر کاربری و منفعت طلبی ساکنان برای کسب درآمد بیشتر	۱.۳۰		
	تقویت اصالت محله - خاطرات	۹.۰۹		
	تقویت اصالت محله - حس عزت و احترام	۱.۳۰		
تم ۴: ویژگی های بافت قدیم و	حیاط بزرگ	۲.۶۰	۵	۶.۴۹
	سرزندگی و شادی	۲.۶۰		
	وجود اماکن شاخص	۱.۳۰		
تم ۵: مثلث فرد، جامعه، حکومت	جایگاه حکومت و مدیریت - بی تفاوتی و عدم استفاده از جایگاه حکومتی	۲.۶۰	۱۷	۲۲.۰۹
	جایگاه حکومت و مدیریت - ایجاد ارزش و احترام برای افراد توسط مدیران شهری	۱.۳۰		
	جایگاه حکومت و مدیریت -استفاده از جایگاه حکومتی و نفوذ بین مردم	۳.۹۰		
	جایگاه حکومت و مدیریت -وقوع انقلاب اسلامی و تغییر حکومت	۲.۶۰		
	جایگاه حکومت و مدیریت -تصمیم گیری بی موقع و غلط و اجرای دبرهنگام	۱.۳۰		
	جایگاه فرد و جامعه - مشارکت هرچند کوچک مردم در حل معضلات محله	۲.۶۰		
	جایگاه فرد و جامعه - همکاری و همدردی با اهالی محله برای تقویت همبستگی اجتماعی	۵.۱۹		
	جایگاه فرد و جامعه - نادیده گرفتن جایگاه فردی	۲.۶۰		
		۱۰۰.۰۰		

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

نتیجه‌گیری

اصالت به‌عنوان یک مفهوم ریشه‌ای در نهاد انسان در این پژوهش از سه دیدگاه موردبررسی قرار گرفت، از منظر مکاتب فلسفی و ادیان مختلف، از منظر منشورها و کنوانسیون‌های بین‌المللی و از منظر مکان. مفهوم اصالت در خصوصیات و ویژگی‌های فردی انسان اصیل تداعی گشته و می‌توان گفت انسانی است که تمامی مظاهر و ارزش‌های انسانی به‌طور کامل و به‌صورت هماهنگ در او تجلی پیدا کرده و به‌عنوان یک الگوی مطرح و تأثیرگذار برای سایر افراد بشر به‌حساب می‌آید که بیانگر انسان کامل یا انسان آرمانی است. تمایل آدمی به کمال و دوری از نقص و ضعف و حقارت در درون آدمی نهفته است و منشأ آن در تفکر و اندیشه " خدا گونه بودن انسان" است که هم در تفکران دینی و هم فلسفی وجود دارد لذا چنین مفهوم فردی موجب ایجاد تعهد فردی گردد و این دسته مفاهیم فردی در کنار هم می‌تواند تشکیل مفهوم کلی و جمعی را دهد که به وجود آورنده تعهدات اجتماعی افراد نسبت به جامعه می‌گردد. در این میان فرد بازندگی در فضاهایی که با رفتارهای و عادات اجتماعی و فرهنگی خود، همخوانی داشته باشد، موجبات افزایش حس تعلق می‌شود. بدین منظور جهت پاسخگویی به سؤال‌های پژوهش، سؤال اصلی: چگونه می‌توان از مفاهیم نهفته در محله‌های تاریخی، افکار ساکنان و دیدگاه‌های صاحبنظران مؤلفه‌هایی را شناسایی نمود که بیان‌کننده اصالت محله‌های بافت تاریخی تهران باشد؟ چگونه جاذبه‌های ادراکی و کالبدی محله‌های بافت تاریخی شهر تهران در مؤلفه‌های اصالت محله نقش دارد؟، می‌توان گفت از طریق بررسی و مطالعه اسنادی در کتابخانه‌ها و اسناد مؤلفه‌های اصالت در محله‌های بافت تاریخی شناسایی و کسب شد. یافته‌های حاصل از بررسی در مکاتب فلسفی و ادیان مختلف، منشورها و کنوانسیون‌های بین‌المللی و مکان در این پژوهش، دسته‌بندی مشخصی از مؤلفه‌های اصالت را به همراه داشت.این دسته‌بندی در سه مؤلفه اصلی (زیبایی‌شناختی ، ادراکی – رفتاری و عملکردی و فعالیتی) و نه معیار ارائه شد.هر یک از معیارهای شاخص‌ها و ابزارهایی برای شناخت مفهوم اصالت ارائه می‌کند که به کمک این شاخصه‌ها، اصالت در محله فردوسی موردبررسی قرار گرفت. به‌عنوان روش تحقیق، از رویکرد پدیدارشناسی توصیفی استفاده شده است. بدین منظور به روش نمونه‌گیری هدفمند هشت نفر از ساکنین محله فردوسی منطقه ۱۲ شهرداری تهران که سابقه سکونت بیش از پنجاه سال در محله مذکور را داشتند، انتخاب و مؤلفه‌های کسب‌شده را از طریق مشاهده، پرسشنامه و مصاحبه‌های عمیق تجارب زیستی مشارکت‌کنندگان در مصاحبه؛ مورد ارزیابی قرار گرفت و درنهایت به روش هفت‌گانه کلایزری مورد تحلیل قرار گرفتند.نتایج تحلیل و مقایسه تطبیقی مؤلفه‌های کسب‌شده از مبانی نظری با مؤلفه‌های مدنظر ساکنین گویای آن است که : در خصوص مؤلفه زیبایی‌شناختی، از نظر ساکنین محله فردوسی، وجود بناهای باارزش تاریخی، نمادها و نشانه‌ها طبیعت ساخت(پوشش گیاهی)، نگهداری و وضعیت نظافت محله و باورهای زیبایی شناسانه و معنوی ساکنان از مواردی محسوب می‌شوند که موجب جذابیت کالبدی محله از نظر ساکنین است و سازمان و استخوان‌بندی محله، سلسله‌مراتب شهری، نمادها و نشانه‌ها انسان‌ساخت (شواهد مادی - مواد و مصالح طراحی - طرح و شکل) از نظر ساکنین در اصالت محله نقش مؤثری ندارند.در خصوص مؤلفه ادراکی - رفتاری، از نظر ساکنین محله فردوسی، خاطره‌های جمعی، داشتن تصویر ذهنی از مکان، ارزش‌ها و صفات پسندیده اخلاقی از نظر مردم، رویدادهای فرهنگی و تاریخی، نماد و نشانه‌های شهری و سکونت بلندمدت افراد از مواردی محسوب می‌شوند که موجب جذابیت ادراکی اصالت در بین

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

ساکنین است و آیین‌ها،آداب‌ورسوم، هویت قابل‌تشخیص محله از نظر ساکنین در اصالت محله نقش مؤثری ندارند.در خصوص مؤلفه عملکردی - فعالیتی، از نظر ساکنین محله فردوسی، داشتن قلمرو اجتماعی و حس اجتماع، وجود تعاملات و فعالیت‌های اجتماعی، گوناگونی و اختلاط کاربری‌ها، حضورپذیری اقشار مختلف اجتماعی، تنوع رفتاری و فعالیتی، فعالیت در عملکردهای جمعی، وجود کاربری‌های جاذب پیاده مداری، نظارت و امنیت از مواردی محسوب می‌شوند که موجب جذابیت عملکردی اصالت در بین ساکنین است .با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از انطباق نظرات ساکنین محله با مؤلفه‌های کسب‌شده آر مبانی نظری،سه راهکار برای افزایش اصالت محله‌های بافت تاریخی ارائه می‌گردد. برای آنکه مؤلفه زیبایی‌شناختی، در یک محله بافت تاریخی تقویت گردد، پیشنهاد می‌گردد:

- نداشتن نگاه موزه‌ای صرف به بناها و بافت‌های تاریخی
- توجه ویژه به پوشش گیاهی موجود در محله
- عدم تصویب و اجرای طرح‌های شهرسازی مصوب در بافت‌های تاریخی
- فراهم کردن تسهیلات مناسب برای ساکنین بیش از ۵۰ سال به‌منظور جلوگیری از تخریب ساختمان و مهاجرت از محله
- برای آنکه مؤلفه ادراکی- رفتاری در یک محله بافت تاریخی موجود و پایدار باشد، می‌بایست راه‌های حفاظت از خاطرات جمعی و انتقال ارزش‌های فرهنگی فراهم باشد، پیشنهاد می‌گردد:
- برای حفظ خاطره‌های جمعی در بین مردم، ضمن شناسایی شاخص‌ها و عناصر ایجادکننده خاطرات، مسیرها و المان‌های از بین رفته را ایجاد و احیا کرد.
- در نظر گرفتن فضاهایی که تعاملات بین گروه‌های سنی مختلف و با توانایی‌های مختلف، زمینه‌ای برای رفتارها و فعالیت‌های اجتماعی برقرار کند.

برای آنکه مؤلفه عملکردی - فعالیتی در یک محله بافت تاریخی موجود و پایدار باشد، می‌بایست راه‌های برقراری و تقویت حس اجتماعی در بین ساکنین شناسایی گردد. بدین منظور موارد ذیل جهت افزایش تعاملات اجتماعی پیشنهاد می‌گردد:

- حمایت از هرگونه فعالیت پیاده مدار در محله‌های مسکونی
- فراهم کردن تسهیلات پارک وسیله نقلیه در خارج از محله‌های مسکونی
- جذب امکانات و تسهیلات حمل‌ونقل عمومی
- توجه به سلسله‌مراتب فضایی در محله مسکونی از طریق بازتعریف فضاهای حرکت، مکث و استراحت
- تعیین فضاهای عمومی و خصوصی به‌منظور دستیابی از خیابان اصلی به کوچه‌های فرعی

درنهایت می‌توان اظهار داشت فضایل اخلاقی مورد تأکید در کلیه ادیان و مکاتب فلسفی که ریشه در شخصیت فردی انسان دارد، در اصالت محله نقش حیاتی دارد.در این حالت اصالت به‌عنوان یکی از ویژگی‌های فردی عامل مؤثر در تربیت انسان برای زندگی به‌عنوان شهروند در جامعه بیرونی و نقش کنترل‌کننده بر رفتار و عملکردی انسانی در جامعه خواهد داشت. ازاین‌رو حفظ و حراست از آثار، ابنیه و مکان‌های باارزش تاریخی موجود در محله که دستخوش ویژگی‌های رفتاری و عملکردی انسان‌ها است، علاوه بر ماندگاری و غنای حسی فضا، از ملزومات

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

انتقال اصالت از نسلی به نسل دیگر خواهد بود. به‌منظور جمع‌بندی نهایی می‌توان تعریف خاصی در خصوص اصالت در محله‌های بافت تاریخی ارائه کرد.یکی از ارکان کیفی مکان که موجب ارتقای فضا می‌شود، اصالت است. اصالت در انسان به‌صورت یک فضیلت فردی از اعتقادات و باورهای شخصی فرد نشأت می‌گیرد که در جامعه به‌صورت فضیلت اجتماعی نمایان می‌گردد در این حالت اصالت موجب تعهدات فردی و تعهدات محیطی در جامعه می‌گردد که تعهدات فردی موجب شرافت شخصی و مسئولیت‌پذیری فرد و تعهدات محیطی موجب احساس تعلق و دین و درنهایت مشارکت اجتماعی می‌گردد.در این حالت ارتباط و تصورات فردی که از تجربه زیستی فرد از عوامل محیط دریافت شود، در ایجاد خاطره و حس تعلق مکان مؤثر بوده و درنهایت موجب هویت مکان می‌گردد.

منابع

امین خندقی، آرزو. **(۱۳۹۰). نقد و مقایسه ویژگی‌های انسان کامل در اسلام، ادبیات عرفانی و اومانیسم** ،پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشکده زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تربیت‌معلم سبزوار.

پرتویی،پروین، (۱۳۸۲). **پدیدارشناسی مکان، اصول و متدلوژی**،پایان‌نامه دکتری شهرسازی، دانشکده هنرهای زیبا،دانشگاه تهران،تهران.

توکّلی، طاهره. کاظمی، افسانه.(۱۳۹۲). **وو -وی "، مهم‌ترین وصف انسان کامل از دیدگاه لائوزی، مجله علمی پژوهشی مطالعات عرفانی**، دانشکده علوم انسانی دانشگاه کاشان، ۱۸، ۵۹- ۸۲.

رستمی نسب، عباسعلی، (۱۳۸۲)، **زرتشت و تربیت**، مطالعات ایرانی، **۴** ، ۶۱-۷۴.

رضازاده،راضیه،(۱۳۸۴). **تقابل اصالت و حس مکان**،فصلنامه فرهنگستان هنر.

رهنمایی، حسین.(۱۳۹۷)، **مقایسه انسان مطلوب در اسلام و تائوئیسم با تأکید بر نهج‌البلاغه و تائوته چینگ**، معرف ادیان، ۱۰(۳۷) ، ۴۵-۶۴.

زبردست، اسفندیار و امامی، سید محمد، (۱۳۹۱). **بررسی و ارزیابی اصالت طرح‌های توسعه شهری در بافت‌های تاریخی (مطالعه موردی: طرح احیای میدان امام علی(ع) اصفهان)**، فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی، ۹ : ۱۵-۲۴.

شرکت مهندسی مشاوره باوند، (۱۳۸۶). **گزارش طرح تفصیلی و الگوی توسعه منطقه ۱۲ شهرداری تهران** .

طرفی، علیرضا.(۱۳۹۸). **نظریه زمینه‌ای شناسایی پیامدهای حاشیه‌نشینی مؤثر بر جرائم خشن در شهر اهواز**، فصلنامه دانش انتظامی خوزستان، دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان خوزستان، ۸(۲۸)، ۱۰۹ – ۱۴۲.

عمید، حسن.(۱۳۶۲)، **فرهنگ فارسی عمید**،انتشارات ابن‌سینا،تهران.

فدایی نژاد ، سمیه.و حناچی، پیروز .(۱۳۹۳)، **بررسی و تبیین سیر تحول سیاست‌ها و برنامه‌های حفاظت از میراث فرهنگی**، بازه زمانی سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۹۱، دو فصلنامه مطالعات معماری ایران، ۳(۵)، ۲۱-۳۴.

فدائی نژاد، سمیه و عشرتی، پرستو. (۱۳۹۳) **واکاوی مؤلفه‌های بازشناخت اصالت در حفاظت میراث فرهنگی**، نشریه هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی، ۱۹(۴)، ۷۷-۸۶.

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]
[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

قرائی، فیاض.(۱۳۸۲)، **انسان آرمانی از منظر مکاتب خاور دور**، مطالعات اسلامی، ۵۹. **۱۲۴-۹۱**

کاشی، حسین، بنیادی، ناصر .(۱۳۹۲) ، **تبیین مدل هویت مکان-حس مکان و بررسی عناصر و ابعاد مختلف آن**، نشریه هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی ،۱۸(۳)، ۴۳-۵۲.

کلانتری‌خلیل‌آباد، حسین و درخشانی، نجلا، (۱۳۹۳)، **راهبردهای پایداری کالبدی - اجتماعی در محلات تاریخی مطالعه موردی؛ محله عودلاجان تهران**، فصلنامه علمی – پژوهشی مطالعات شهری ، ۱۰: ۳-۱۴.

مسعود، محمد.، حجت، عزت.، و ناسخیان، شهریار. (۱۳۹۱). **جایگاه اصالت در مرمت بافت**. مجله معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۹: ۲۷۱-۲۸۴.

معین، محمد. (۱۳۸۳). **فرهنگ فارسی**(تلخیص شده شش جلد)، نشر سرایش، چاپ ششم.

مهدیزاده، سارا. (**۱۳۹۷**). **سیر تحولات رویکردها در موردحفاظت از منظرهای فرهنگی از قطعنامه ونیز**۱۹۶۴ **تاکنون** : با نگاهی به ایران، مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی معماری و شهرسازی معاصر پیشرو در کشورهای اسلامی، **۱۹**و **۲۰** اردیبهشت‌ماه **۱۳۹۷**، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد.

نقی زاده ، محمد. (۱۳۷۹)، **رابطه هویت و سنت معماری ایران با مدرنیسم و نوگرایی**، هنرهای زیبا، ۷.

Arora, Vipin & Khazanchi, Deepak. , (2010), **Sense of Place in Virtual World Learning Environments: A Conceptual Exploration,** Proceedings of the Fifth Midwest Association for Information Systems Conference, Moorhead, MN May 21-22.

Chakravarthi, Ram-Prasad, (2005), **Eastern Philosophy**, London: Weidenfeld & Nicolson, cassell publisher.

Coomer. (1999), **Quest for a Sustainable Society**, Oxford, Pergamon Cowan, Robert, 2005, The Dictionary of Urbanism, London, Street Wise Press

Creswell, John W, & Poth, Cheryl N. (2016), **Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches**: Sage publications.

Ehteshami, Azin, & Soltaninejad, Mehdi. (2020), **The Concept of Authenticity in Restoration Analysis of Monitoring and Restoration in the Authenticity Preservation of Cultural Heritage**. Advances in Anthropology, 10(7), 81-96.

Fitzpatrick, G. (2003), **The Locales Framework: Understanding and Designing for Wicked Problems**, Kluwer Academic Publishers.

Halpenny, Elizabeth A. (2006), **Environmental Behaviour, Place Attachment and Park Visitation :(A case study of visitors to Point Pelee National Park)**, Recreation and Leisure Studies, Waterloo, Ontario, Canada.

Jokilehto, J.(2007) **History of Architectural Conservation**; Routledge: London, UK.

Kellner, M.M .(۱۹۹۰) .**Maimonides on Human Perfection**: Scholars Press.

Gerard Kyle &Alan Graefe &Rober Manning. (2005), **Testing the Dimensionality of Place Attachment in Recreational Settings, In Receational Setting**, Environment And Behavior, 37(2), 153-177

ICOMOS.(20۲۰), International Council on Monuments and Sites. Available online: https://www.icomos.org/en/about-icomos/mission-and-vision/history show all & start (accessed on JUNE 2020).

C.Manzo, Lynne & D.Perkins, Douglas. (2006), **Finding Common Ground: The Importance Of Place Attachment to Community Participation and Planning**, Journal Of Planning Literature, 20(4), 335-350.

Mitchell, Nora. (2008), **Considering the Authenticity of Cultural Landscape**. APT bulletin, ,39(2/3), 25-31.

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]

[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]

Plevoets, Bie. (2014), **Retail-Reuse: an interior view on adaptive reuse of buildings**: Universiteit Hasselt

Rapport,F & Wainwright,P,2006," **Phenomenology As A Paradigm Of Movement** " Nursing Inquiry ,13(3).

Salvesen, D. (2002), **The Making of Place**, Research on Place & Space Website, 12 July. 2020; <http://www.matr.net/

Stedman, Richard C. (2002), **toward a social psychology of place: Predictive behavior from place-based cognitions**, attitudes, and identity, Environmental Behavior, 34, 561-581.

Tuan, Yu. Fi. (1977), **Space and place: The perspective of experience**. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Tuan, Yu. Fi.(1980), **Rootedness versus sense of place**, Landscape, 24, 3-8.

Ujang, Norsidah.(2012), **Place Attachment And Continuity Of Urban Place Identity**.Social and Behavioral Sciences,Vol.94 ,PP.056-064.

Venice Charter, R. (1964), **International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites**; (Adopted by in ICOMOS 1965); ICOMOS: Venice, Italy

Wong, Liliane. (2016), **Adaptive reuse: extending the lives of buildings**: Birkhäuser.

Yazdani Mehr, Shabnam. (2019). **Analysis of 19th and 20th century conservation key theories in relation to contemporary adaptive reuse of heritage buildings**. Heritage, 2(1), 920-937.

Zabkar Vesna & Tomaz Kolar. (2010)."**Aconsumer- based model of authenticity: An oxymoron or the foundation of cultural heritage marketing**?" Elsevier Ltd.

Zhao, Huanxi. (2018), **How Can It Be More Real? A Case Study to Present the Authenticity of a Local Heritage District from the Perspective of Regional Spatial Morphology**, Sustainability, 10, 1715.

[Downloaded from jgs.khu.ac.ir on 2024-10-12]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1400.21.62.19.9]

[DOI: 10.52547/jgs.21.62.413]